

**ПРОЕКТ “ОЛАФ С ЛИЦЕ КЪМ ЕВРОПЕЙСКИТЕ
ГРАЖДАНИ”**

**НАЦИОНАЛНО ПРЕДСТАВИТЕЛНО ЕМПИРИЧНО
СОЦИОЛОГИЧЕСКО ИЗСЛЕДВАНЕ НА ТЕМА:
“БОРБАТА СРЕЩУ ИЗМАМИТЕ И
ЗЛОУПОТРЕБИТЕ С ЕВРОПЕЙСКИ СРЕДСТВА”**

ОСНОВНИ ИЗВОДИ

Изследователски екип:

Н.с. д-р Екатерина Маркова – ръководител

Наташа Милева

Богдана Дерменджиева

Ваня Цветкова

Петя Илиева

София

ОКТОМВРИ-НОЕМВРИ, 2009 Г

МЕТОДИКА НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Извадката е двустепенна, гнездова (two stage cluster probability sample), по методиката на Лесли Киш, представителна за страната с планиран и реализиран обем от 1200 респондента. На първа степен по случаен начин са подбрани 120 гнезда, от които на втора степен също чрез стохастична процедура се избират по десет респондента. Лицата, които подлежат на изследване, са на възраст от 18-79 от цялата страна. Изследването е проведено в **периода 6-13 октомври 2009** година.

В набирането на информация са участвали общо 82 специално обучени интервюери и ръководител-екипи от цялата страна.

Проучването е проведено по метода на **стандартизираното индивидуално интервю** (standardized face-to-face interview) в дома на респондента. Ефективно проведените интервюта са общо 1200.

Данните са въведени и обработени от изследователския екип на Института по социология при БАН със специализиран пакет за статистическа обработка на данни SPSS 13.0.

ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ

Степен на информираност относно финансовите инструменти на ЕС.

- **Общата информираност на хората относно случващото се в страната във връзка със злоупотребите на средства от европейските фондове не е на необходимото равнище. Има обективна необходимост от целенасочена и масова информационна кампания, която да разясни на достъпен език механизмите на функциониране на финансовите инструменти на ЕС, каква е личната и обществена отговорност при неправомерно усвояване на средства от бюджета на Европейския съюз.**
- Най-известни за българските граждани са програмите САПАРД и ФАР, вероятно защото и двете програми действат преди България да стане член на ЕС. Най-малко познат на хората е Кохезионния фонд. Оперативните програми са още по-непопулярни – най-слабо позната е ОП „Техническа помощ”, повече от половината от българите не са чували за ОП „Околна среда”.

- **Преобладаващата част от българските граждани (88%) знаят, че у нас има констатирани случаи на неправомерно усвояване на средства от фондове на Европейския съюз. Сред най-популярните в обществото случаи на неправомерно усвояване на еврофондовете се открояват злоупотребите в селското стопанство (измами с площта на земеделските земи и броя животни и по-конкретно програма САПАРД); злоупотреби с европейски пари, свързани с **инфраструктурни проекти и в частност с пътно строителство**; неправомерно усвояване на европари от страна на **общините**. Значителна част от запитаните (24%), не са посочили конкретно за какви злоупотреби с европейски средства са чували.**
- **Значителна част от хората (20,5%) не осъзнават, че ще отговарят, макар и косвено, за небрежността или престъпните действия на други, т.е. че ще връщат неправомерно усвоените средства на ЕС чрез своите данъци.**
- **Основните причини, според респондентите, България да заема челно място сред държавите, които имат проблеми с усвояването на пари от ЕС са:** „повсеместната корупция“; некомпетентното и корумпирано управление на фондовете – липса на административен капацитет, слаби, недобре планирани и написани проекти; измами, кражби, злоупотреби.
- **По-голямата част от хората не знаят, не могат да посочат какви са основните критики, към България в последния доклад (юли 2009) на ЕК.**
- **Кои са проблемите, които създават тревоги на хората в България? Корупцията е сериозно предизвикателство пред българското общество – тя се посочва на първо място следвана от закононарушенията, свързани с качеството и количеството на храната и земеделската продукция; търговските измами – с цени, с тегло, със стоки; измамите със средства от ЕС.**

Степен на информираност относно борбата с измамите с европейски средства и ОЛАФ.

- **Констатираната слаба информираност на хората относно финансовите инструменти на Европейския съюз е в тясна връзка с ниската запознатост по отношение на борбата срещу измамите с европейски средства. Много голяма част от интервюираните граждани (74,8%) не знаят *кои служби или институции в Европейския съюз се борят срещу измамите и корупцията*. ОЛАФ е посочена от 18% от всички запитани. За европейската служба за борба с измамите не са чували почти половината от всички запитани (555 души от общо 1200 или 46,3%). Много голяма част от хората (79,3%) не знаят какво означава съкращението ОЛАФ. Голяма част от запитаните не знаят какви престъпления разследва Европейската служба за борба с измамите с европейски средства (45,3% от посочванията).**
- **Приблизително половината от посочилите (49%) не знаят с кои български институции и неправителствени организации ОЛАФ работи съвместно в борбата срещу измамите с европейски средства. Най-често като партньори на ОЛАФ се посочват българското правителството, ДАНС и МВР.**
- **Безплатната телефонна линия на ОЛАФ за сигнали, свързани с нередности при усвояване и използване на средства, отпуснати по фондове на ЕС е почти непозната за хората – само 6,1% или 73 души са посочили, че знаят за възможността да се обадят безплатно и да съобщят за нередности директно в ОЛАФ.**
- **АФКОС е непозната сред широката общественост – само 3,9% или 47 души от общо 1200 декларират, че са чували за АФКОС и съответно знаят какво означава тази абревиатура. Само двама от всички запитани посочват точното наименование на институцията, а именно – Съвет за координация и борба с правонарушенията, засягащи финансовите интереси на европейските общности. От хората, които така или иначе са чували за АФКОС, повече от половината (64%) не могат да кажат какво се крие зад това съкращение.**
- **Най-голямо доверие хората гласуват на европейски институции като Европол, Европейски съд (68%). Чуждестранните медии също са обект на доверие за почти две трети от всички отговорили. Европейската служба за борба с измамите**

получава относително високо (56,5%) доверие, но при повишаване на инфомираността на обществото относно работата на ОЛАФ, доверието ще се увеличи. Митническите власти получават най-малък относителен дял на доверие от всички посочени институции и организации.

- **Корупцията е сериозен обществен проблем.** Значителна част от запитаните (13,3%) споделят, през последните 12 месеца, лично или на човек от обкръжението е искан подкуп. Най-често подкупът е искан от полицаи или друг инспектиращ служител (здравеопазване, строителство, условия на труд, качество на храната, санитарен контрол, лицензиране, данъчна администрация). Немалка част от запитаните (23,3% или 279 души) посочват, че имат информация за случаи на измами със средства по европейски проекти в населеното място, в което живеят. Най-често се посочват измами при строеж на пътища, в селското стопанство, в строителството и при закупуване на машини и оборудване.
- Малка част от хората декларира, че биха съобщили на съответните институции ако разполагат с информация за злоупотреби при усвояване на средства от ЕС. **МВР и полиция, както и ОЛАФ са най-предпочитани в случай на желание за подаване на сигнал. Водещ мотив** при тези, които не биха подали сигнал е *страхът от възмездие*. Значителна част от обществото все още не осъзнава пряката връзка между себе си и държавата, между злоупотребите със средства от европейски проекти и отделния гражданин, качеството му на живот, размера на данъците, които плаща в хазната и т.н. – голяма част от хората не биха подали сигнал при информация за злоупотреби с евросредства, защото *“не е тяхна работа”*.
- Хората все още не са настроени да размишляват спонтанно за пряката връзка между измамите с европейски средства и джоба на данъкоплатеца. **Неблагоприятните ефекти** от тези неправомерни усвоявания на средства от бюджета на ЕС се ранжират по следния начин: на първо място, задължителен негативен ефект ще бъде обедняването и влошаването на качеството на живот на българите в смисъл на високи цени, ниски доходи. .Последствие, но и неблагоприятен ефект ще бъде забавяне на финансирането и спиране на средствата от европейските финансови инструменти, което от своя страна ще доведе до изоставане или спиране на икономиката като цяло. Всяко десето очакване е насочено към увеличаване на

данъчното бреме – или с повишаване на равнището на данъчното облагане, или чрез въвеждане на нови данъци.

- **Радиото и телевизията** са безспорен фаворит, що се отнася до предпочитанията на интервюираните лица за вида медии, от които да се информират за борбата срещу измамите и възможностите за подаване на сигнали за злоупотреби, свързани със средствата на европейския съюз.

ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ЕЛЕКТРОННАТА АНКЕТА СРЕД ЕКСПЕРТИ

Извадката е непреставителна, по **метода на отзовалите се**.

Анкетните форми са разпространени сред следните **целови групи**: журналисти, експерти на Министерство на вътрешните работи, прокуратурата и съда. Достъпът до целевите групи за електронната анкета е любезно предоставен от страна на Клуб „Журналисти срещу корупцията“. Изследването е проведено в периода октомври-ноември 2009 година. Набирането на информация е посредством електронна анкета (electronic asynchronous email interview). Обработени са 53 ефективно попълнени анкетни карти.

Данните са въведени и обработени от изследователския екип на Института по социология при БАН със специализиран пакет за статистическа обработка на данни SPSS 13.0.

- Анкетираните експерти демонстрират **високо ниво на запознатост** относно финансовите инструменти на ЕС, както и за случаите с неправомерно усвояване на средства от тези фондове. Все пак, значителна част от тях не могат в кои области са насочени основните критики на Европейската комисия към България.
- **Кои са най-големите тревоги за експертите и журналистите в общественно-политически и социално-икономически план?** Това са „корупцията, измамите със средства на европейския съюз и закононарушенията, свързани с държавните институции – укриване на данъци, измами с ДДС“, също и закононарушенията, свързани с качеството на храната и земеделската продукция.
- Всички анкетираните експерти и журналисти без колебание посочват, че са чували за ОЛАФ и дават масов отговор, че ОЛАФ означава Европейска служба за борба с

измамите. Експертите с голяма доза категоричност дават почти пълен списък на основните групи престъпления, които ОЛАФ разследва. Най-често се посочват измами с европейските структурни фондове, както и злоупотреби със средства от програми САПАРД, ФАР, ИСПА. ОЛАФ работи съвместно в борбата срещу измамите с европейски средства най-вече с МВР, прокуратурата, АФКОС и Българското правителство. От неправителствените организации, които работят съвместно с ОЛАФ, анкетиранияте журналисти и експерти отбелязват Клуб „Журналисти срещу корупцията”.

- Анкетиранияте експерти дават **добра и средна обща оценка** за работата на „Съвета за координация в борбата с правонарушенията, засягащи финансовите интереси на европейските общности” (фигура 7). Всички анкетирани журналисти са чували за АФКОС, но някои от тях се затрудняват да изпишат пълното наименование на съвета.
- Експертите са настроени по-скоро критично относно адекватността на българското законодателство като цяло във връзка с борбата с измамите с европейски средства. Дават се множество **конкретни препоръки**, които биха спомогнали да се улесни борбата с измамите – на първо място това е **облекчаване на процедурите за констатиране и доказване на измамите**. Предлага се също във връзка с **доказателствата** и промяна на концепцията "доказателства - доказателствени средства" в наказателно-процесуалното право, приемането на доказателствата, събрани при разследванията извършвани от ОЛАФ в наказателните производства както в досъдебната така и в съдебната фаза на процеса и еднаквото им интерпретиране от съда ведно с всички други събрани доказателства. За улесняване на борбата с измамите с европейски средства според експертите са необходими като цяло същите промени, които са необходими за подобряване на цялата досъдебна фаза на наказателния процес. Друга препоръка е наказанията да бъдат адекватни на извършените престъпления, както и при приемане на промяна на съответния нормативен документ, това да се дискутира сред всички възможни институции, имащи отношение.
- Данните от изследването показват, че е необходимо да се организира специализирана информационна кампания и сред експертите и журналисти, тъй като

нито един от анкетираните **не се чувства напълно информиран** относно борбата с измамите с европейски средства, с изключение на важноста на този вид измами.

- Част от анкетираните експерти и журналисти са гледали филма „ОЛАФ – пазителят на европейските фондове”, излъчен по БНТ.